

dr.sc. Ljiljana Dobrovšak
ljiljana.dobrovsak@pilar.hr
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Hrvatska historiografija i manjinske teme od 1990. do danas

Selektivna bibliografija

Sažetak:

U tekstu autorica donosi selektivni pregled radova objavljenih u Hrvatskoj na manjinske teme od 1990. godine na ovamo. Od 1990ih godina povjesničari u Hrvatskoj sve više objavljuju radove i istraživanja koja se bave poviješću i položajem nacionalnih manjina u Hrvatskoj kako u prošlosti tako sve do današnjih dana. Budući da je popis radova na manjinsku tematiku povećati, autorica je donijela selektivni pregled radova s manjinskom tematikom, s naglaskom na novija izdanja. Iz analize, vidi se da su neke nacionalne manjine više istraživane, a neke manje.

Ključne riječi: hrvatska historiografija, nacionalne manjine

Uvod

Pisati o hrvatskoj historiografiji i manjinskim temama od 1990. godine do danas nije nimalo lak zadatak. Prije nego li uopće krenemo u analizu hrvatske historiografije, trebamo jasno naznačiti da li se radi samo o hrvatskim autorima ili o svima koji su pisali na manjinske teme a njihovi radovi i istraživanja objavljeni su u Hrvatskoj. Isto tako trebamo odlučiti da li ćemo pisati po temama ili ćemo napraviti pregled radova po nacionalnim manjinama. Autorica ovog priloga odlučila je napraviti kratak pregled manjinskih tema od 1990ih godina do danas, s naglaskom na izdanja objavljena u zadnjih deset godina i to prema analizi nacionalnih manjina a ne po temama (povijest, demografija i dr.), te je u obzir uzela sve autore bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost, već joj je kriterij bio da su njihovi radovi objavljeni u Hrvatskoj.

Bibliografija i nacionalne manjine u Hrvatskoj¹

Nacionalne manjine u (suvremenoj) hrvatskoj historiografiji nisu do nedavno bile dostatno niti sustavno znanstveno istraživane, mada se posljednje desetljeće i to mijenja. Razlozi

¹ Više o pojmu nacionalna manjina, vidi u Amina Nanić, *Manjine u pravu*, Zagreb, 2012., 11.-14. Prvi *Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina* u RH koristio je pojmove „nacionalna zajednica“, „manjina“ i „etnička zajednica“ ne čineći pritom razliku u obuhvatu zajamčenih prava i sloboda, već ostavljajući svakoj od manjinskih zajednica sukladno njihovom nahodanju da prihvate njima prikladan termin, tek je *Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina* (UZPNM) iz 2002. prihvatio pojam „nacionalna manjina“, pa se taj pojam koristi i u ovom tekstu. Prema UZPNM-u (čl.5.) nacionalna manjina je „skupina hrvatskih državljana čiji su pripadnici tradicionalno nastanjeni na teritoriju RH, a njeni članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja“.

su bili brojni i raznoliki. Usprkos tome, ne možemo reći da se povijest nacionalnih manjina u Hrvatskoj nije istraživala,² jer o nacionalnim manjinama na hrvatskim prostorima postoji niz radova i priloga, s različitim pristupima: povijesnim, etnološkim, sociološkim, politološkim, pravnim, demografskim, jezičnim, itd. To možemo zahvaliti dijelu hrvatskih povjesničara koji su u zadnjih dvadeset godina manjinske teme uključili i u vlastita znanstvena istraživanja, odnosno projekte. Isto tako i same znanstvene institucije u Hrvatskoj sve više usmjeravaju svoja temeljna istraživanja prema manjinskoj problematici. Među njima ističu se Institut za migracije i narodnosti,³ Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,⁴ Institut za etnologiju folkloristiku, Hrvatski institut za povijest i dr. Radovi i prilozi o nacionalnim manjinama u Hrvatskoj, objavljuju se u najvažnijim i najutjecajnijim hrvatskim povijesnim znanstvenim časopisima⁵ kao i zavičajnim časopisima, zbornicima i godišnjacima.⁶

U Hrvatskoj djeluju brojne udruge manjinskih zajednica⁷ koje umnogome pridonose održavanjem predavanja, znanstvenih i stručnih skupova, izdavanjem svojih novina, časopisa, zbornika, godišnjaka i knjiga.⁸ Svojim radovima i priložima na tim skupovima i u tim izdanjima redovito sudjeluju i povjesničari, i istraživači srodnih struka, i to ne samo iz redova nacionalnih manjina. I državne institucije uključuju se i širenju spoznaja o nacionalnim manjinama, tako je Agencija za odgoj i obrazovanje, četvrti simpozij o nastavi povijesti u Opatiji posvetila povijesti

² Vlado Geiger, Etničke skupine/zajednice u Hrvatskoj u suvremenoj hrvatskoj historiografiji, *Historijski zbornik*, LX, Zagreb, 2007., 323-367.

³ U sklopu djelatnosti Instituta IMIN održan je 16. listopada 2009. znanstveni skup *Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije*. Od 1990. objavljeni su i Zbornici: *Manjine u alpsko-jadranskom prostoru*, ured. Mirjana Domini, Petar Piskač, Zagreb, IMIN, 1990.; *Manjine i prekogranična suradnja u alpsko-jadranskom prostoru*, ured. Mirjana Domini, Zagreb, IMIN, 2002.; *Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije*, ured. Dragutin Babić i Drago Župarić-Iljić, Zagreb, 2010.

⁴ U sklopu djelatnosti Instituta Ivo Pilar od 2007. do 2013. provodio se projekt *Manjine u Hrvatskoj i Hrvati u okolnim zemljama: povijesni identiteti* u sklopu kojeg je 2012. organiziran skup *Annales Pilar 2012.*, *Nacionalne manjine u Hrvatskoj i Hrvati kao manjina-europski izazovi*.

⁵ *Historijski zbornik*, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, *Časopis za suvremenu povijest*, *Povijesni prilozi*, *Scrinia slavonica*, *Pilar*, *Društvena istraživanja*, *Studia lexicographica*, *Etnološka tribina*, *Bošnjačka pismohrana*, *Radovi Hrvatskog društva folklorista*, *Anali za povijest odgoja*, *Ljetopis Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“* i drugi)

⁶ Pretežito izdanja zavičajnih muzeja, ogranaka Matice hrvatske, društava prijatelja starina i slično: npr. *Zbornik Povijesnog društva Pakrac - Lipik, Zlatna dolina* i dr.

⁷ Primjerice: *Talijanska unija*, *Srpsko kulturno društvo Prosvjeta*, *Crnogorsko kulturno društvo Montenegro-Montenegrina*, *Židovska općina Zagreb*, *Njemačka narodnosna zajednica Zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj*, *Meršihat Islamske zajednice u Hrvatskoj*, *Zajednica Albanaca u Republici Hrvatskoj*, *Savez Čeha u Republici Hrvatskoj*, *Savez Slovaka u Hrvatskoj*, *Unija Roma Hrvatske*, *Savez Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske*.

⁸ *Listovi, časopisi i izdanja nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 1998.; *Listovi, časopisi i izdanja nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 2002.

manjina u Hrvatskoj.⁹ Veći dio radova o manjinskoj problematici nastao je i kao rezultat suradnje hrvatskih i srpskih povjesničara¹⁰ koji su od 1998. do 2005. organizirali deset zajedničkih skupova, nakon kojih je objavljeno deset zbornika (2000.-2004.) *Dijaloga povjesničara - historičara*.¹¹

Uz sve to u zadnjih deset godina pojavili su se znanstvenici i povjesničari koji se isključivo bave istraživanjem nacionalnih manjina te su na navedenu problematiku obranili svoje magistarske i doktorske disertacije: Irena Lukšić,¹² Vlado Geiger,¹³ Mato Artuković,¹⁴ Nives / Natalija Rumenjak,¹⁵ Ljiljana Dobrovšak,¹⁶ Zlatko Hasanbegović,¹⁷ Marko Šarić,¹⁸ Zdravka Zlodi,¹⁹ Danijel Vojak,²⁰ Vlatka Dugački,²¹ Filip Tomić,²² Davor Pauković²³ i drugi. Kao

⁹ *Hrvati i manjine u Hrvatskoj: moderni identiteti*, ured. Marijana Marinović, Zagreb, 2014. <http://www.azoo.hr/images/izdanja/manjine/index.html> (14. VIII.2014.)

¹⁰ http://www.cpi.hr/hr-6952_6_dijalog_povjesnicara_istoricara.htm V. Geiger, Sudbina Folksdojčera u Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata u jugoslavenskoj historiografiji, publicistici i književnosti (1991.-1998.), *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv. 1., Zagreb, 2000., 225.-245.; Veljko Đurić, Srpska pravoslavna crkva u prvoj deceniji komunističke vlasti 1945.- 1955., u Narodnoj Republici Hrvatskoj, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv. 2., Zagreb, 2000., 635.-651.; Đorđe Borozan, Osnovni principi zaštite manjina u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1919.-1921., i Albanci u Kraljevini Jugoslaviji, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.2., Zagreb, 2000., 361.-378.; Zoran D. Janjetović, Istorisjki uzorci odnosa Hrvata i Srba prema nacionalnim manjinama u jugoslavenskoj državi 1918.-1941., *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.2., Zagreb, 2000., 379.-394.; Mihael Sobolevski, Nacionalne manjine u Kraljevini Jugoslaviji, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.2., Zagreb, 2000., 395.-410.; Darko Dukovski, Nacionalne manjine u Istri, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.2., Zagreb, 2000., 411.-428.; Vladimir Geiger, Njemačka manjina u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca / Jugoslaviji (1918.-1941.), *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.2., Zagreb, 2000., 429.-446.; Andrea Feldman, Židovi u Kraljevini Jugoslaviji, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.2., Zagreb, 2000., 447.-464.; Ivo Goldstein, Židovi u međuratnoj Jugoslaviji- problem ravnopravnosti i jednakopravnosti, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.2., Zagreb, 2000., 465.-482.; Zoran D. Janjetović, Državotvorne ideje Srba Hrvata i Slovenaca o nacionalnim manjinama, *Dijalog povjesničara/istoričara*, 1., Zagreb, 2000., 173.-188.; Drago Roksandić, Srbi u hrvatskoj i srpskoj historiografiji: problemi usporedbe dvije interpretacijske tradicije, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.5., Zagreb, 2002., 211.-230.; Magdalena Najbar-Agičić, Nacionalne manjine i nastava povijesti u RH, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv. 7., Zagreb, 2003., 269.-286.; Željko Bartulović, neka pitanja pravnog položaja Srba u Hrvatskoj do 1918., *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv. 10/1., Zagreb, 2008., 249.-268.

¹¹ http://www.cpi.hr/hr-6952_6_dijalog_povjesnicara_istoricara.htm Igor Graovac; Deset skupova (1998.-2005.) i knjiga / zbornika radova (2000.-2008.) *Dijaloga povjesničara /Istoričara*, *Dijalog povjesničara/istoričara*, 10/1., Zagreb, 2008., 13.-96.

¹² *Ruska emigrantska književnost: pristup, obilježja i pojave*, doktorska disertacija, Zagreb, 1996.

¹³ *Njemačka etnička zajednica u Đakovu i Đakovštini od početka 19. do sredine 20. stoljeća*, doktorska disertacija, Zagreb, 1996.

¹⁴ *Položaj Srba u Banskoj Hrvatskoj 1883.1903.*, *Analiza srpske izdavačke djelatnosti*, doktorska disertacija, Zagreb, 1999.

¹⁵ *Politička i društvena elita Srba u Hrvatskoj potkraj 19. stoljeća*, doktorska disertacija, Zagreb, 2004.

¹⁶ *Razvoj židovskih zajednica u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji (1783.-1873.)*, doktorska disertacija, Zagreb, 2007.

¹⁷ *Jugoslavenska muslimanska organizacija u političkom životu Kraljevine Jugoslavije*, doktorska disertacija, Zagreb, 2009.

¹⁸ *Vlasi na Tromeđi: suživot u sukobima u graničnim društvima i kultura Morlakije (16.-17. st.)*, doktorska disertacija, Zagreb, 2010.

¹⁹ *Rusini/Ukrajinci u hrvatskim zemljama: etape doseljavanja i problema imena*, doktorska disertacija, Zagreb, 2010

posljedica sve većeg interesa prema povijesti nacionalnih manjina pokrenuti su i izborni kolegiji o povijesti nacionalnih manjina na odsjeku za povijest Hrvatskih studija, a nedavno i na Hrvatskom katoličkom sveučilištu.

Usprkos sve većem zanimanju za problematiku nacionalnih manjina, možemo reći, da je tek od 2000. istraživanje nacionalnih manjina u suvremenoj hrvatskoj historiografiji počelo dobivati one obrise, koje zaslužuje i da se sve više pozornosti posvećuje povijesti nacionalnih manjina s obzirom na njihovu ulogu u hrvatskome političkom, društvenom i kulturnome životu. No, i tu ima izuzetaka jer nije svim manjima u suvremenoj hrvatskoj historiografiji pridavana jednaka istraživačka pozornost, tako da su srpska, židovska ili primjerice njemačka manjina znatno bolje istražene nego li ostale nacionalne manjine. S jedne strane uzrok toj činjenici valja tražiti u broju i teritorijalnoj rasprostranjenosti pojedine manjine, a s druge strane utjecaju pojedine manjine na kreiranje političkoga, društvenoga, kulturnoga ili gospodarskoga života. U zadnjih nekoliko godina vidljivi su i pomaci u istraživanju problematike manje istraženih nacionalnih manjina.

Koliko je radova od 1990. godine na manjinske teme objavljeno još uvijek nije sustavno obrađeno. Do danas je objavljeno nekoliko pregleda historiografije o nacionalnim manjinama, koje su priredili Vladimir Geiger i Bosiljka Milinković. Prvu je objavila Bosiljka Milinković 1992. međutim njezina bibliografija sadrži popis radova do 1992. godine,²⁴ a potom je 2007. Vladimir Geiger napisao selektivnu bibliografiju priloga na manjinske teme suvremene hrvatske historiografije, koja sadrži popis radova od 1990. do 2007.²⁵ Osim tih općih pregleda, u novijoj hrvatskoj historiografiji javljali su se i pregledi historiografije o pojedinim manjinama. Tako je B. Milinković 1996., objavila bibliografiju o Srbima i Hrvatskoj, koju je 2001. i 2002. nadopunila.²⁶ Branko Ostajmer napravio je bibliografiju *Godišnjaka Njemačke narodnosne*

²⁰ *U predvečerje rata: položaj romskog stanovništva u Banovini Hrvatskoj u razdoblju od 1939. do 1941.* doktorska disertacija, Zagreb, 2011.

²¹ *Češka i slovačka manjina u međuratnom Jugoslaviji (1918.-1941.)*, doktorska disertacija, Zagreb, 2011.

²² *Etnička rasprostranjenost, demografska i socijalna struktura srpskog naroda u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji 1890.-1910.*, doktorska disertacija, Zagreb, 2014.

²³ *Hrvatsko i srpsko novinarstvo o Srbima u Hrvatskoj: (odabrani događaji 1989./1990.)*, magistarski rad, Zagreb, 2007.

²⁴ Bosiljka Milinković, *Bibliografija radova o nacionalnom pitanju i međunacionalnim odnosima*, Zagreb, 1992., str. 147.-156.

²⁵ Vlado Geiger, Etničke skupine/zajednice u Hrvatskoj u suvremenoj hrvatskoj historiografiji, 323-367.

²⁶ Bosiljka Milinković, O Srbima u Hrvatskoj, Selektivna i djelomično anotirana bibliografija 1984.-1996., *Ljetopis Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“*, 1., 1996., 361.-441.; Ista, *O Srbima u Hrvatskoj, Selektivna bibliografija 1984.-1999.*, Zagreb, 2001.; Ista, O Srbima u Hrvatskoj, Selektivna bibliografija 1999.-2002. godine (s dopunom

zajednice (1994. do 2002.) o njemačkim temama.²⁷ Ivo Goldstein je 2004. pisao o razvoju historiografije o Židovima u Hrvatskoj.²⁸ Antonio Miculian napisao je kratki osvrt historiografije prema Talijanima u Istri.²⁹ Zdravka Zlodi je 2005. sastavila selektivnu bibliografiju radova o Rusinima i Ukrajincima.³⁰ Vlado Geiger je 2009. napisao osvrt na važnije radove o Nijemcima u Požegi i Požeškoj kotlini.³¹ Vlatka Dugački je 2011. prikazala pregled historiografije o Česima u Hrvatskoj,³² a 2013. je u svojoj knjizi „Svoj svome“ predstavila najvažnija djela i autore hrvatske historiografije koji su pisali o nacionalnim manjinama s naglaskom na one koji su se bavili slovačkom i češkom manjinom.³³ Ljubica Radović je u *Društvenim istraživanjima* dala pregled knjiga, članaka i serijskih publikacija o Romima tiskanim u Hrvatskoj od 1990. do 2000. godine.³⁴ Zef Mirdita je napisao osvrt na hrvatsku historiografiju i publicistiku o Albancima.³⁵ Sve ovo nam govori da se u zadnje vrijeme sve više i više objavljuju radovi i knjige na manjinske teme. Budući da nam nedostaje još uvijek jedna opća bibliografija radova o manjinama, a i samo nabranje radova koji su od 1990. do danas objavljeni u Hrvatskoj iziskivalo bi puno vremena ali i prostora, zbog toga je u ovom radu autorica stavila naglasak na novija izdanja objavljena u zadnjih deset godina.³⁶

bibliografiji 1984.-1999.); *Ljetopis Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“*, 7., Zagreb, 2002., Ista, O Srbima u Hrvatskoj, Selektivna bibliografija 1945.-1984., *Ljetopis Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“*, 10., Zagreb, 2005., 266.-357.

²⁷ Branko Ostajmer, Bibliografija Godišnjaka Njemačke narodnosne zajednice/VDG Jahrbuch 1994.-2002., *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice/VDG Jahrbuch 2002*, Osijek, 2002., str. 337.-345.

²⁸ Ivo Goldstein, Historiografija o Židovima u Hrvatskoj, *Radovi*, 34-35-36., Zagreb, 2001-2004., Zagreb, 285-290.

²⁹ Antonio Miculian, La storiografia degli Italiani sull' Istria nel corso del XX secolo, *Pazinski memorijal*, knj. 26/27., Pazin, 2009., 53.-78.

³⁰ Zdravka Zlodi, Rusini/Ukrajinci u Hrvatskoj- etape doseljavanja i problem imena, *Scrinia Slavonica*, 5., Slavonski Brod, 2005, 408.-431.

³¹ Vlado Geiger, Osvrt na važnije radove o Nijemcima u Požegi i Požeškoj kotlini, *Scrinia Sclavonica*, vol. 9., No.1., listopad, Zagreb, 2009., 296.-307.

³² Vlatka Dugački, Historiografija o Česima u Hrvatskoj, *Historijski zbornik*, vol. 62., No.1., siječanj, Zagreb, 2011., 233.-250.

³³ Vlatka Dugački, *Svoj k svome, Češka i slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji (1918.-1941.)*, Zagreb, 2013., 21.-26.

³⁴ Ljubica Radović, Popis knjiga, članaka i serijskih publikacija o Romima tiskanih od 1990. do 2000. godine u Republici Hrvatskoj, *Društvena istraživanja*, 46.-47., Zagreb, 337.-344.

³⁵ Zef Mirdita, Hrvatska historiografija i publicistika o Albancima, *Kolo*, sv.10., br.4., Zagreb, 2000., 52.-77.

³⁶ V. Geiger, Etničke skupine/zajednice u Hrvatskoj u suvremenoj hrvatskoj historiografiji, 323-367.

*Selektivni pregled historiografskih radova o nacionalnim manjinama u zadnjih deset godina*³⁷

Ponajviše radova u hrvatskoj historiografiji, što je i razumljivo, posvećeno je srpskoj manjini, čiji su pripadnici znatno utjecali na hrvatsku prošlost tijekom XIX. i XX. stoljeća.³⁸ Svojim priložima o srpskim temama od povjesničara najviše se ističe povjesničar Drago Roksandić (radove objavljuje u povijesnim časopisima te u *Ljetopisu Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“*, *Narodnom srpskom kalendaru*, *Artefaktima* i *Dijalogima povjesničara-istoričara*). Autor je i suautor brojnih knjiga koje su posvećene istraživanju povijesti Srba u Hrvatskoj ili indirektno obrađuju teme posvećene njima.³⁹ Uz njega srpskom problematikom u novije vrijeme bave se povjesničari Nikica Barić,⁴⁰ Davor Marijan,⁴¹ Filip Škiljan,⁴² Ranka Gašić,⁴³ Milan

³⁷ Budući da je autorica rada ograničena brojem kartica, a kako je i sama navela u zadnjih dvadeset godina objavljeno je podosta priloga na manjinske teme, u navođenju selektivne bibliografije o nacionalnim manjinama navodila je one povjesničare s čijim je radovima upoznata, no to ne znači da autori koji nisu spomenuti su manje značajni u istraživanju manjinske problematike, već da autorici njihovi radovi u trenutku pisanja ovog članka nisu bili dostupni.

³⁸ Borivoj Čalić, *Tragovi u trajanju: portreti i skice*, Vukovar, SKD prosvjeta, 2014. (O Srbima u Vukovaru); Josip E. Pečarić, *Hrvatski genocid: napravili zečeve od Srba*, Zagreb, 2014.; *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“, siječanj-travanj 1995.*, ured. Ilija Vučur, Mate Rupić, Zagreb, 2014.; Mita Kostić, *Iz istorije Srba u Ugarskoj i Austriji XVIII i XIX veka: odabrane studije*, Zagreb, 2014.; Munir Podumljak, *Ostvarivanje prava srpske nacionalne manjine*, Zagreb, 2013.; *6 godina Dana srpske kulture*, ured. Davor Konjikušić, Zagreb, 2012.; *Domaćine, srećna ti krsna slava*, prired. Ljubislav Milosavljević, Bjelovar, 2011.; Nikola Tolja, *Dubrovački Srbi katolici: istine i zablude*, Dubrovnik, 2011.; Mato Artuković, *Ideologija srpsko-hrvatskih sporova (Srbobran 1884.-1902.)*, Zagreb, 1991.; *Isti, Srbi u Hrvatskoj (Khuenovo doba)*, Slavonski Brod-Osijek, 2001.; Ivo Banac (ur.) *Srbi u Hrvatskoj jučer, danas, sutra*, Zagreb, 1998.; Nives (Natalija) Rumenjak, *Srpski zastupnici u Banskoj Hrvatskoj. Okvir za kolektivnu biografiju 1881.-1892.*, Zagreb, 2003.; Ista, *Politička i društvena elita Srba u Hrvatskoj potkraj 19. stoljeća. Uspon i pad srpskog kluba*, Zagreb, 2005.

³⁹ *Intelektualac danas, zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2013.*, ured. D. Roksandić, I. Cvijović Javorina, sv. 10., Zagreb, 2014.; *Kula Jankovića: spomenik Kulture- pokretač održivog razvoja Ravnih kotara: baština, intelektualizam i revitalizacija*, ured. D. Roksandić, M. Rajković Iveta, Tihana Rubić, sv.9., Zagreb, 2014.; *Intelektualci i rat: 1939.-1947: zbornik radova s Međunarodnog skupa Desničini susreti 2012.*; ured. D. Roksandić, I. Cvijović Javorina, Zagreb, 2013.; *Vladan Desnica i Desničini susreti: Pogled unatrag, pogled unatrag: Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011. i 25 obljetnica Desničinih susreta*, ured. D. Roksandić, I. Cvijović Javorina, Zagreb, 2013.; *Desničini susreti 2011: zbornik radova s Međunarodnog skupa Desničini susreti 2011*, ured. D. Roksandić, I. Cvijović Javorina, Zagreb, 2012.; *Desničini susreti 2009.* ured. D. Roksandić, M. Najbar-Agičić, I. Cvijović Javorina, Zagreb, 2011.; *Desničini susreti 2005.-2008., zbornik radova*, ured. Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina; „Što se uistinu dogodilo u srpskopравoslavnoj crkvi između 29/30. srpnja i 4./5. kolovoza 1941. svjedočanstva i kultura sjećanja, Zagreb, 2012.; *Hrvati i Srbi u Habsburškoj Monarhiji u 18. stoljeću: interkulturalni aspekti „prosvijećene“ modernizacije: hrvatsko-srpski znanstveni kolokvij*, ured. Drago Roksandić, Zrinka Blažević, Zagreb, 2011.; *Kratka povijest Treće ogulinske narodne graničarske pješadijske regimente, prema sabranim spisima i poveljama Paula Kussana, upravnog kapelata*, prevela Sonja Perković, redaktura Sanja Lazanin i D. Roksandić, Zagreb, 2010.; D. Roksandić, *Feldmaršal Svetozar Borojević od Bojne (1856.-1920.): Lav ili Lisica sa Soče*, Zagreb, 2006.; *Isti, Emos, konfesija, tolerancija*, Zagreb, 2004.; *Isti, Triplex Confinium ili o Granicama i regijama hrvatske povijesti: 1500.-1800.*, Zagreb, 2003.; *Isti, Statuta valachorum: prilozi za kritičko izdanje*, Zagreb, 1999.; *Isti, Srbi u Hrvatskoj. Od 15. stoljeća do danas*, Zagreb, 1991

⁴⁰ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.*, Zagreb, 2005.

⁴¹ Davor Marijan, *Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji 1991., Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990.-1995.*, *Zbornik radova*, ured. Ivica Miškulin i Mladen Barać, Slavonski Brod, 2014., 97.-112.

Radeka,⁴⁴ Gordana Jović-Krivokapić⁴⁵ te politolog Čedomir Višnjić.⁴⁶ Raspon njihovog istraživanja kreće se od novog vijeka, pa sve do danas, a teme su različite od demografije, povijesti doseljavanja, povijesti pravoslavne crkve, stradanja za vrijeme Drugog svjetskog rata, kulturno-umjetničke djelatnosti, pa sve do novije povijesti, ostvarivanja prava, statusa za vrijeme Domovinskog rata, povijesti Republike Srpske Krajine, prognanstva i povratka. Najveći dio povjesničarskih radova o srpskoj nacionalnoj manjini objavljen je u *Ljetopisu Srpskog prosvjetnog društva „Prosvjeta“*⁴⁷ i u *Dijalogima povjesničara-istoričara*.⁴⁸

Povijest Židova u Hrvatskoj također je na samome vrhu interesa hrvatske historiografije posvećene manjinama.⁴⁹ Od povjesničara neizostavan doprinos izučavanju dali su Ivo

⁴² Filip Škiljan, *Kulturno-historijski spomenici Banije: s pogledom povijesti Baranje od prapovijesti do 1881. godine*, Zagreb, 2008.; Isti, *Kulturno-historijski spomenici Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale: s pregledom povijesti Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale od prapovijesti do 1881.*, Zagreb, 2012.; Isti, *Nikola Tesla: čarobnjak tehnike*, Zagreb, 2006.; Isti, *Sjećanja na Domovinski rat u Pokupskom*, Pokupsko, 2014.; Isti, *Srpsko narodno vijeće: deset godina postojanja*, Zagreb, 2007.; Isti, *Znameniti Srbi u Hrvatskoj*, Zagreb, 2009.; Isti, *Organizirana prisilna iseljavanja Srba iz NDH*, Zagreb, 2014.; Isti, *Prisilno iseljavanje Srba iz Moslavine 1941. godine*, *Historijski zbornik*, 65., 1., 2012., 149.-169.;

⁴³ Ranka Gašić, *Novi kurs Srba u Hrvatskoj*, Zagreb, Srpsko kulturno društvo Prosvjeta, 2001.

⁴⁴ Milan Radeka, *Gornja krajina ili Karlovačko vladništvo: Lika, Krbava, Gacka, Kapelsko, Kordun i Banija*, Zagreb, 2007.; Isti, *Srbi u Hrvatskoj: (opći pregled): Karlovac 1962.*, *Ljetopis Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“*, 18., 2013., 22.-94.

⁴⁵ Gordana Jović-Krivokapić, *Srpska narodna samostalna stranka 1903-1914*, Prosvjeta, Zagreb 2000.; Ista, *Položaj Srba u Habsburškoj Monarhiji i izbijanje Prvog svjetskog rata: Srbi u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od jula do decembra 1914. godine*, *Dijalog povjesničara-istoričara* 7, Zagreb 2003, 213-229.; Ista, *Srbi u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji na prelomu 19. u 20. stolece – vreme stvaranja „Privrednika“*, u *Srpsko privredno društvo „Privrednik“ kroz tri vijeka*, Zagreb 2009, 84-94.

⁴⁶ Čedomir Višnjić, *Partizansko ljetovanje: Hrvatska i Srbi 1945.-1950.*, Zagreb, 2003.; Isti, *Srbi u Hrvatskoj: 1918.-1941.: anotirana bibliografija*, Zagreb, 2000.; Isti, *Srbobran 1901.-1914: Srpsko kolo 1903.-1914.*, Zagreb, Beograd, 2013.

⁴⁷ Petar Demić, *Selo Klasnić na Baniji: kratak istorijat: u traganju za zavičajem*, *Ljetopis SKD Prosvjeta*, 18., Zagreb, 2013., 261.-272; Ljuban Đurić, *Zašto je raseljen i uništen Zrinj*, *Ljetopis SKD Prosvjeta*, 18., Zagreb, 2013., 214.-238.; Irena Smiljanić, *Duhovnoppravna pripadnost Žumberčana u predmodernim povijesnim prikazima*, *Ljetopis SKD Prosvjeta*, 18., Zagreb, 2013., 95.-125.; Branko Čolović, *Jedna povratnička priča*, *Ljetopis SKD Prosvjeta*, 17., Zagreb, 2012., 421.-433.; Mirjana Lesek, *Crkva Silaska Duha Svetoga na apostole u Vinkovcima*, *Ljetopis SKD Prosvjeta*, 17., Zagreb, 2012., 300.-311.

⁴⁸ Gordana Jović-Krivokapić, *Srbi u Hrvatskoj prema hrvatskoj državnoj ideji na prelomu 19. i 20. stoljeća*, *Dijalog povjesničara/istoričara*, sv.5., Zagreb, 2002., 173.-189.; Ivica Miškulin, *Svetozar Pribičević i hrvatski Srbi*, *Dijalog povjesničara/istoričara*, sv.8., Zagreb, 2004., 137.-151; Veljko Đ. Đurić, *Srpska pravoslavna Crkva u prvoj deceniji komunističke vlasti 1945.-1955. u Narodnoj Republici Hrvatskoj*, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv. 2. Zagreb, 2000., 635.-652.; Natalija Rumenjak, *Srpska pravoslavna crkva i Srbi u Bansknoj Hrvatskoj potkraj 19. stoljeća: prozopografska perspektiva*, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv. 4., 2001., 413.-432.; Ista, *Počeci gospodarske modernizacije: srpska financijska elita na prijelomu stoljeća u Hrvatskoj*, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv. 5., Zagreb, 2002., 287.-304.; Vladimir Žerjavić, *O stradanjima u Drugom svjetskom ratu: stradali Hrvati od četnika, stradali Srbi i broj stradalih u Jasenovcu*, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.5., Zagreb, 2002., 565.-572.; Veljko B. Đurić, *Prilozi za istoriju Srba u Banovini Hrvatskoj 1939.-1941.*, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.7., Zagreb, 2003., 229.-246.;

⁴⁹ Izbor radova: Ivo Goldstein (ur.): *Antisemitizam, holokaust, antifašizam* (zbornik radova), Zagreb 1996; *Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj*, Zagreb 1998, 106-126.; Magdalena Lončarić, „Pregled

Goldstein,⁵⁰ Melita Švob,⁵¹ Zlata Živaković-Kerže⁵² i u novije vrijeme Ljiljana Dobrovšak.⁵³ Brojni su autori, koji napisali preglede lokalne židovske povijesti, poput Duška Kečkemeta,⁵⁴

povijesti židovske zajednice u Varaždinu“, *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina: 1209.-2009., Zbornik radova*, ured. M. Šicel, S. Kaštela, Varaždin, 2009., 191.-207.; *Židovi u Koprivnici*, Muzej grada Koprivnice, 2005.; Vladimir Kalšan, *Židovi u Međimurju*, Čakovec, 2006.; *Zbornik radova, Židovi u našičkom kraju*, Našice, 2011.; Zlatko Karač, *Arhitektura sinagoga u Hrvatskoj u doba historicizma*, Zagreb, 2000.; „Arhitektura sinagoga u Hrvatskoj u doba historicizma“, *Historicizam u Hrvatskoj*, knjiga I., Zagreb, 2000., 167.-351.; „Bilješke o Osječkoj donjogradskoj sinagogi“, *Osječki zbornik*, XXIX, 2009., Osijek, 2010., 245.-252.; „Sinagoga arhitektura dvadesetog stoljeća u Hrvatskoj“, *Hrvatska arhitektura u XX. stoljeću*, Zagreb, 2009., 225.-249.; „Izabrani primjeri sinagoga 20. stoljeća nastalih na tlu Hrvatske, memento izgubljenoj baštini“, *Ivi Maroeviću, baštinci u spomen, Spomenica odsjeka za informacijske znanosti*, Knjiga 2., Zagreb, 2009., 245.-271; *Židovski Zagreb, kulturno-povijesni vodič*, Snješka Knežević i Aleksander Laslo, Zagreb, 2011. Zdenka Prkačin, *Katolički list o Židovima i judaizmu (od 1918. do 1941.)*, Slavonski Brod, 2011. Đuro Vidmarović, *Hrvatsko-židovske teme*, Kutina, 2011.; Tomo Šalić: *Židovi u Vinkovcima i okolici*, Zagreb 2002. Vjekoslav Žugaj, *Židovi novogradiškoga kraja*, Zagreb, 2001. Ivan Peklić, „Crtice iz života Židova u Križevcima“, *Cris*, VII., br.1./2005., 153.-159.; Zvonimir Brdarić, *Židovi u Našicama*, Našice, 1996. Vesna Rapo, „Škole i obrazovanje Židova u Banskoj Hrvatskoj“, *Anali za povijest odgoja*, 1., 1992., 103.-111.; Ista, „Židovska zajednica u Požezi“, *Zlatna dolina*, 1., 1995., 189.-200.; Ista, „Blagdan Purim kod hrvatskih Židova“, *Radovi Hrvatskog društva folklorista*, 2./3., 1995., 71.-85.; Ista, „Značaj obreda paljenja svijeća u sustavu blagdana hrvatskih Židova“, *Etnološka istraživanja*, br.6., 1999., 345.-362.; „Židovska zajednica Cernika i Nove Gradiške“, *Zbornik radova, Sedam stoljeća Cernika*, Cernik, 1994., 39.-45.

⁵⁰ Ivo i Slavko Goldstein: *Holokaust u Zagrebu*, Zagreb 2001; Ivo Goldstein *Židovi u Zagrebu 1918. - 1941.*, Zagreb 2004.; Ista, NDH 1941. godine: put prema katastrofi, *Dijalog povjesničara-istoričara*, 10/1, ured. I. Graovac, Zagreb, 2008, 137.-154. Ista, „Solidarnost i pomoć Židovima u Hrvatskoj“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, br. 34.-36., Zagreb, 2001.-2004., 205.-228.; Ista, „Historiografija o Židovima u Hrvatskoj“, *Radovi-Zavod za hrvatsku povijest*, vol. 34.-35.-36., Zagreb, 2004., 285.-290.; Ista, „Židovi u međuratnoj Jugoslaviji - problem ravnopravnosti i jednakovrijednosti“, *Dijalog povjesničara – istoričara*, br. 2., Zagreb 2000., 465.-482.; Ista, „Istraživanja židovskih žrtava: razmatranja o Zagrebu i Hrvatskoj“, *Dijalog povjesničara – istoričara*, br. 5., Zagreb 2002., 445.-463.; Ista, „Dva antisemitska zakona u Kraljevini Jugoslaviji 1940. godine“, *Zbornik Mire Kolar-Dimitrijević*, ur. D. Agičić, Zagreb 2003., 395.-405.; Ista, „Genocid nad Židovima u NDH“, *Povijest u nastavi* br. 3., Zagreb, proljeće 2004., 40.-50.

⁵¹ Melita Švob, *Židovi u Hrvatskoj - židovske zajednice / Jews in Croatia - Jewish communities*, vol. 1.-2. Zagreb 2004.; *Židovska populacija u Hrvatskoj i Zagrebu*, Zagreb 2011.

⁵² Zlata Živaković-Kerže, *Židovi u Osijeku (1918.-1941.)*, Slavonski Brod-Osijek-Cerna 2005.; *Stradanja i pamćenja, Holokaust u Osijeku i život koji se nastavlja*, Osijek, 2006. „Od židovskog naselja u Tenji do sabirnog logora“, *Scrinia Slavonica*, 6., 2006., 497.-514.; „Podržavljenje imovine Židova u Osijeku u NDH“, *Časopis za suvremenu povijest*, 39., 2007., br. 1, 97.-116.; „Udio Židova u gospodarstvu Osijeka u prvoj polovici 20. stoljeća“, *Osječki zbornik*, 28., 2007., 161.-170.

⁵³ Ljiljana Dobrovšak, *Hrvatska javnost prema Židovima krajem 19. stoljeća (za vrijeme Dreyfusove afere od 1894.-1899.)* (neobjavljeni magistarski rad), Zagreb, 2003.; „Emancipacija Židova u Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji u 19. stoljeću“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 37., 2005., 125.-143.; „Prvi cionistički kongres u Osijeku 1904. godine“, *Časopis za suvremenu povijest*, 37., 2005., 2, 479.-495.; „Privremena prisutnost“ Židova u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji u 17. i 18. stoljeću“, *Povijesni prilozi*, 24., 2005., 29., 167.-189.; „Židovi u banskoj Hrvatskoj u zbivanjima 1903.-1904.“, *Časopis za suvremenu povijest*, 37., 2005., 3., 635.-652.; „Odjeci Dreyfusove afere u Hrvatskoj javnosti od 1894. do 1906.“, *Historijski zbornik*, 60., 2007., 129.-159.; *Razvoj židovskih zajednica u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji (1783.-1873.)* (neobjavljena doktorska disertacija), Zagreb, 2007.; „Broj Židova u Hrvatskoj prema popisu 1857. godine“, *Historijski zbornik*, 63., 2010., 1., 117.-133.; „Židovi u Vukovaru i okolici“, *Vukovar-hrvatska baština i perspektive razvoja*, Zbornici, knjiga 33., ured. D. Živić i I. Žebec, Zagreb-Vukovar, 2007., 213.-245., „Novi prilozi o Židovima u Koprivnici i okolici od kraja 18. stoljeća do 1848. godine, *Podravina*, volumen VII., br.13., Koprivnica, lipanj, 2008., 84.-93.; „Put do sinagoge“, *Slavonija, Baranja, Srijem: vrela europske civilizacije*, katalog izložbe, Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2009., 416.-423.; „Demografski prikaz Židova u Đakovu i Đakovštini od početaka naseljavanja do Prvog svjetskog rata“, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, br. 9., Đakovo, 2009., 173.-200.; „Židovi u

Vesne Miović-Perić,⁵⁵ Alena Budaja,⁵⁶ Milivoja Dretara,⁵⁷ Mladena Medara,⁵⁸ Željka Weissa,⁵⁹ Stibora Uzelca Schwendemanna⁶⁰ Renée Weisz - Malaček⁶¹ i drugih. Iako nisam u ovom pregledu historiografije nabrojala sve autore, koji su se u svojim istraživanjima dotakli židovske povijesti, njihova dostignuća su neizmjerena.

Uz židovsku manjinu, hrvatska historiografija tradicionalno je iskazivala veći interes za njemačku i austrijsku manjinu, osobito za njihovu poslijeratnu sudbinu. Dok se židovska manjina može pohvaliti čak i brojnim pregledima povijesti židovskih lokalnih zajednica, kod povijesti lokalnih zajednica Nijemaca to je u nešto manjem obimu i uglavnom su kraći pregledi objavljeni u *Godišnjaku Njemačke narodnosne zajednice /VDG Jahrbuch*.⁶² U istom tom *Godišnjaku Njemačke narodnosne zajednice* najviše je i objavljeno radova o njemačkoj i austrijskoj manjini. Uz brojne povjesničare koji su se barem jednom u svojim istraživanjima dotakli Nijemaca, najveći ipak doprinos poznavanju njemačke i austrijske manjine dao je Vladimir Geiger.⁶³

gospodarstvu Koprivnice i Podravine“, *Podravina*, br.16., prosinac 2009., Koprivnica, 2009., 98.-114. „Židovi u Našicama do Holokausta“, *Židovi u Našičkom kraju, Zbornik radova*, Našice, 2001., 7.-23., „Brojčano stanje Židova na području Bjelovarsko-križevačke županije (1857.-1918.)“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 4., Zagreb - Bjelovar, 2011., 205.-235.; „Fragmenti iz povijesti Židova u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata (1914.-1918.)“, *Zbornik radova, 1918. u Hrvatskoj povijesti*, ur. Željko Holjevac, Zagreb, 2012., 427.-453.

⁵⁴ Duško Kečkemet, *Židovi u povijesti Splita*, drugo i nadopunjeno izdanje, Split, 2010.

⁵⁵ Vesna Miović - Perić, *Židovski geto u Dubrovačkoj Republici (1546.-1808.)*, HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2005.; Ista, „Dvije tužne priče o dubrovačkim Židovima u 16. st.“, *Dubrovački horizonti*, 36, 2007., 45., 69.-75.; Ista, *Židovi u Dubrovniku. šetnja kroz prostor i vrijeme od prvih dana do danas*, Dubrovnik, 2012.; *The Jews of Dubrovnik: a walk through space and time from early days to the present*, Dubrovnik, 2012.

⁵⁶ Alen Budaj, *Vallis Judaea. Povijest požeške židovske zajednice*, Zagreb 2007.

⁵⁷ Milivoj Dretar, *Židovi u ludbreškom kraju, povijesno-demografski prilozi*, Ludbreg, 2010.

⁵⁸ Mladen Medar, „Prilog istraživanju povijesti Židova u Bjelovaru“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački rad u Bjelovaru*, 1., Zagreb-Bjelovar 2007., 161.-177.

⁵⁹ Željko Weiss, *Židovi Virovitice i okolice 1790.-2011.*, Virovitica, 2011.

⁶⁰ Stibor Uzelac Schwendemann, *Židovski Brod*, Slavonski brod, 2011.; *Leksikon smrti*, Slavonski Brod, 2011.

⁶¹ Renée Weisz – Malaček, *Židovi u Križevcima*, Zagreb, 2012.

⁶² Povijest lokalnih njemačkih zajednica objavljujivana je uglavnom u Njemačkoj na njemačkom jeziku. Vidi popis objavljenih radova u Ljiljana Dobrovšak, *Židovi i Nijemci u Srijemu do 1918. godine*, *Zbornik radova: Identitet Srijema u prošlosti i sadašnjosti*, Nijemci, 2012., 43

⁶³ Brojna je literatura o Nijemcima u Hrvatskoj. Ovdje ćemo navesti samo dio radova: Vladimir Geiger, *Sudbina jugoslavenskih Nijemaca u hrvatskoj i srpskoj književnosti*, Zagreb 2010.; Isti, *Logor Krndija 1945.-1946.*, Zagreb-Slavonski Brod, 2008.; Isti, *Žrtvoslov Nijemaca hrvatske Baranje*. Drugi svjetski rat i poraće, *Scrinia Slavonica*, 11, Slavonski Brod, 2011., 259.-354.; Isti, *Žrtvoslov Nijemaca Županje i županjskog kraja* (Drugi svjetski rat i poraće), *Scrinia Slavonica*, 10., Slavonski Brod, 2010., 366.-390.; Isti, *Žrtvoslov Nijemaca Slavenskog Broda i Brodskog posavlja*, Drugi svjetski rat i poraće, *Scrinia slavonica*, 8., Slavonski Brod, 2008, 440.-461.; Isti, *Žrtvoslov Nijemaca Požege i Požeške kotline*. Drugi svjetski rat i poraće, *Scrinia Slavonica* 7., Slavonski Brod, 2007., 429.-457.; Isti, *Nijemci grada i kotara Našice, vojnici i civili, stradali i žrtve tijekom Drugog svjetskog rata i poraća*, *Našički zbornik*, 8., Našice, 2007., 387.-418.; Isti, *Žrtvoslov vukovarskih Nijemaca*, *Vukovar-Hrvatska baština i perspektive razvoja*, Zagreb-Vukovar, 2007., 183.-212.; Jadranka Galiot Kovačić, *Gospodarski i kulturni utjecaj njemačkih doseljenika na tradicijski život Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema od početaka 18. stoljeća do 1941. godine*, *Etnološka istraživanja*, vol.1., No.12./13., siječanj 2008., Zagreb, 213.-237.; Goran Richemberg Beus, *Nijemci*,

Iako su Talijani i Mađari uvelike utjecali na hrvatsku povijest, hrvatska historiografija pokazivala je znatno manji interes za ove dvije skupine, no to ne znači da radova o njima nema, budući da su nedostatak istraživanja iskoristile talijanska i mađarska historiografija. Od hrvatskih povjesničara Talijanima su se u svojim člancima bavili različiti autori: Darko Dukovski,⁶⁴ Duško Kličko,⁶⁵ Filip Škiljan,⁶⁶ i Franko Dota.⁶⁷ Jedna od najčešće istraživanih tema je egzodus talijanskog stanovništva nakon 1945. godine, kao i talijanski zločini za vrijeme Drugog svjetskog rata.⁶⁸ Na tu tematiku najviše je radova objavljeno na talijanskom jeziku u sklopu časopisa (*Atti, Quaderni, Collana Atti, Ricerche Sociali, La Ricerca*) koje izdaje *Centar za povijesna istraživanja Rovinj /Centro di ricerche storiche Rovigno* u Rovinju.⁶⁹ Slična situacija je s poviješću Mađara. Iako se o hrvatsko - mađarskim odnosima puno piše, jako malo se obrađuje položaj mađarske manjine u Hrvatskoj. Mađari se kao manjina istražuju, ali je kao i kod talijanske manjine većina radova objavljena je na mađarskom jeziku, pa i u Hrvatskoj.⁷⁰ Od

Austrijanci i Hrvati: prilozi za povijest njemačko-austrijske manjine u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, Njemačka zajednica-zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj, Zagreb, Sarajevo, Osijek, 2010.; *Prvi i drugi međunarodni seminar Zajednice Nijemaca u Hrvatskoj*, Zbornik radova, 2001./2002., ured. Nives Rittig Beljak, Zagreb, Varaždin, 2001., Tomislav Hengl, Njemačka etnička skupina/zajednica u Hrvatskoj prema popisima stanovništva (1880.-2001.), *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice /VDG Jahrbuch*, 2004., Osijek, 2004., 219.-227.; Ivan Balta, Nijemci i Austrijanci u Đurđenovcu krajem 19. i početkom 20. stoljeća, *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice /VDG Jahrbuch*, 2002., Osijek, 2002., 241.-256.;

⁶⁴ Darko Dukovski, Fašistički sindikat u Istri 1919.-1929., *Časopis za suvremenu povijest*, 26, 1994, 3, 451.-474.; Isti, Nacionalne manjine u Istri u 20. stoljeću, *Dijalog povjesničara-istoričara*, 2000., 2, 411.-427.; Isti, Egzodus talijanskog stanovništva iz Istre 1945.-1956., *Časopis za suvremenu povijest*, 33, 2001., 3, 633.-667.; Isti, Dva egzodusa: hrvatski (1919.-1941.) i talijanski (1943.-1955.), *Adrias*, 15., Split, 2008., 129.-165.;

⁶⁵ Duško Kličko, *Talijani u Slavoniji od 1880. do 2005. godine / Italiani in Slavonia dal 1880 al 2005*, Lipik, 2006.

⁶⁶ Filip Škiljan, i urednički tim: Ivan Pasanec, Lana Peternel, Lucija Šimičić, Mirna Pulčić Jernej, *Talijani u Ciglenici*, Zagreb, 2012.,

⁶⁷ Franko Dota, *Zaraćeno poraće: konfliktni i konkurentski narativi o stradavanju i iseljavanju Talijana iz Istre*, Zagreb, 2010.

⁶⁸ Giacomo Scotti, *Krik iz fojbe*, Rijeka, 2008.; Marica Karakaš Obradov, Emigracije talijanskog stanovništva s hrvatskog područja tijekom Drugog svjetskog rata i poraća, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 55, 2013, 204.-225.

⁶⁹ <http://www.crsrv.org/it/index.php> (14. VIII. 2014.) ; http://www.crsrv.org/it/la_ricerca.php Ezio Giuricin, *La Comunita nazionale Italiana: storia e istituzioni degli Italiani dell' Istria, Fiume e Dalmazia (1944.-2006.)*, Fiume, 2008., Antonio Miculian, La storiografia degli italiani sull' Istria nel corso del XX secolo, *Pazinski memorijal*, knj. 26/27., 2009., 53.-78. ; Silvano Zilli, La tutela giuridica della Comunita Nazionale Italiana autoctona in Croazia, *La ricerca (Rovigno)*, 18., 2008., 54., 15.-17.; *Italiani a Fiume: Comunita degli Italiani di Fiume: 1946.-2006.*, Fiume/Rijeka, 2006.

⁷⁰ Rokus Kalapis, *Magyar muvelodesi egyesuletek Horvatorszagban/ Mađarske kulturne udruge u Hrvatskoj*, Zagreb, 2003., Károly Lábadi, *Egyházak Alsó –Baranyában és Szlavóniában*, Eszék/Osijek, 2012.

hrvatski povjesničara mađarskom manjinom intenzivnije su se bavili Arijana Kolak,⁷¹ Ivan Balta,⁷² Božena Vranješ Šoljan⁷³ i drugi.⁷⁴

Posljednjih deset godina raste broj radova i knjiga o Bošnjacima u Hrvatskoj, osobito zahvaljujući povjesničarima Zlatku Hasanbegoviću,⁷⁵ Nadi Kisić-Kolanović⁷⁶ Ševku Omerbašiću,⁷⁷ ali i drugima,⁷⁸ te časopisu *Bošnjačka pismohrana* u kojem je i objavljen najveći broj radova.⁷⁹

Romi su, u hrvatskoj historiografiji bili donekle egzotična i zanemarena tema, za koju primjetno je raste u posljednjih desetak godina isto tako zanimanje, mada više sa sociološkog,

⁷¹ Arijana Kolak, *O Mađarima i mađarskoj politici u javnosti banske Hrvatske 1848.-49.*, neobjavljeni magistarski rad, Zagreb, 2006.; Ista, *Između Europe i Azije, Hrvati i Mađari u propagandnom ratu 1848./49.*, *Povijesni prilozi*, 27, 2008., 34., 175.-193.

⁷² Ivan Balta, *Julijanska akcija kroz mađarske škole u Hrvatskoj i Slavoniji te Bosni i Hercegovini krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*, *Motrišta*, 2001., 22., 79.-96.; Ista, *Julijanska akcija u Bosni i Hercegovini. S osvrtom na Hrvatsku i Slavoniju*, Zagreb, 2006.; Ista, *Julijanska akcija kroz mađarske škole u Hrvatskoj i Slavoniji te BiH krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*, *Motrišta*, 22/2001., 79.-97.; Ista, *Mađarske škole u hrvatsko-slavonskim županijama u sustavu julijanske akcije krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*, *Život i škola*, 6/2001., 30.-45. Ista, *Julijanska akcija kao mađarska državna misao u Slavoniji i dijelu Bosne i Hercegovine početkom XX. veka*, *Radovi Filozofskog fakulteta u Banja Luci*, 5/2002., 169.-195.

⁷³ Božena Vranješ Šoljan, *Naseljavanje Mađara u Slavoniji 1880.-1910.*, *Zbornik Mire Kolar-Dimitrijević, Zbornik povodom 70. rođendana*, Zagreb, 2003., 257.-270.

⁷⁴ Denis Njari, Vladislavci (Lacháza) sredinom 19. stoljeća, *Povijesni zbornik* 4., 2012., 5., 77.-97.; Vlasta Šabić, *Tradicijski život Mađara i Nijemaca u Retfali, dijelu Osijeka*, *Etnološka tribina*, 32/2002., 105.-120.; Ivica Miškulin, *Neki podaci o brojnosti i položaju etničkih manjina u Slavoniji međuratnog razdoblja*, *Kolo*, 4/2003., 407.-417.; F. Dragutin, *Mađari u pakračkom kraju*, *Zbornik Povijesnog društva Pakrac - Lipik*, br. 6, 2009., 87; Geiger, V., Rupiće, M., Dizdar, Z., Penava, Š., ur., *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946. u: Dokumenti. Slavonija, Srijem i Baranja*, Slavonski Brod, 2006.; Árpád Hornyák, *Jugoslavenski teritorijalni zahtjevi prema Mađarskoj i susjednim zemljama i planovi za njihovu primjenu nakon Drugog svjetskog rata*, *Časopis za suvremenu povijest*, 42., 1., 2010., 23-54; Branimir Bunjac (ur.) *Međimurje u Drugom svjetskom ratu*, Čakovec, 2007.; *Jugoslavensko nasilje i prešućivane žrtve Drugoga svjetskoga rata i poraća s područja današnje Bjelovarsko-bilogorske županije*, Bjelovar; 2010; Martina Grahek Ravačić, *Mađari kao neprijatelji: rad Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača primjer: kotar Bjelovar*, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 44., No.1., lipanj 2012., 37.-52.

⁷⁵ Zlatko Hasanbegović, Senad Nanić, *Zagrebačka džamija*, Zagreb, 2009.; Zlatko Hasanbegović, *Muslimani u Zagrebu 1878.-1945., Doba utemeljenja*, Zagreb, 2007.; Ista, *Jugoslavenska muslimanska organizacija: 1929.-1941. (u ratu i revoluciji 1941.-1945.)*, Zagreb, 2012.

⁷⁶ Nada Kisić-Kolanović, *Muslimani i hrvatski nacionalizam 1941.-1945.*, Zagreb, 2008.; Ista, *Muslimanska inteligencija i islam u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, *Časopis za suvremenu povijest*, 3/2004., 901.-938.: Ista, „Islamska varijanta“ u morfologiji kulture NDH, *Časopis za suvremenu povijest*, 1/2007., 63.-95.

⁷⁷ Ševko Omerbašić, *Islam i muslimani u Hrvatskoj*, Zagreb, I. izdanje, 1999.; II. izdanje 2010.

⁷⁸ Hadžem Hajdarević, *Muslimani u Puli: 1969.-2009.*, Pula, 2009.; Ružica Čičak-Chand, *Islam i muslimani u Hrvatskoj: skica stvaranja muslimanskog /bošnjačkog sociokulturnog prostora*, *Migracijske i etničke teme*, Zagreb, sv.4., Zagreb, 1999., 451.-464.; Ahmed Ikanović, *Islamska zajednica u Hrvatskoj i Bošnjačko dobrotvorno društvo Hrvatske Merhamet, Bošnjačka pismohrana*, Zagreb, 2v. I., br.1-4., Zagreb, 2000., 161.-179.; Muradif Kulenović, *Recepcija bošnjačkog nacionalnog imena u RH*, *Bošnjačka pismohrana*, sv.1., br.1-4., Zagreb, 1999., 9.-19.

⁷⁹ *Bošnjačka pismohrana* izlazi od 1999. godine. Neke od tema časopisa bile su kao cijeli broj posvećene: Bošnjaci u Domovinskom ratu Hrvatske, *Bošnjačka pismohrana*, 2., 2001/2002., 5/8.; Bošnjaci u povijesnim i aktualnim društvenim zbivanjima Hrvatske, *Bošnjačka pismohrana*, 1, 1999., ¼.

kulturološkog, obrazovnog i demografskog stajališta.⁸⁰ Navedene teme su istraživane u sklopu projekata Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar koji je na temelju svojih istraživanja objavio dva zbornika radova, jedan kao dio edicije časopisa *Društvenih istraživanja* 2000. godine pod nazivom „Društveni položaj Roma u Hrvatskoj“ i drugi kao dvojezično hrvatsko-engleski zbornik 2005. pod naslovom „Kako žive hrvatski Romi- How do Croatian Roma live“.⁸¹ Ipak, većina do sada objavljenih djela o Romima odnosi se na prijevode knjiga s drugih jezika.⁸² U zadnje vrijeme, došlo je i tu do manjeg pomaka, te su i hrvatski povjesničari počeli pisati o Romima. Tako je nedavno povjesničar Danijel Vojak objavio prvi povijesni pregled o Romima u Hrvatskoj. Isti taj povjesničar se u svojem znanstvenom radu specijalizirao upravo za povijest Roma u Hrvatskoj.⁸³ Uz njega o Romima pišu ili su pisali: Goran Đurđević,⁸⁴ Narcisa Lengl – Krizman⁸⁵ i sociolog Ivan Rumbak.⁸⁶

Uz Rome, u novije vrijeme, zamjetno je i povećanje zanimanja hrvatskih povjesničara za povijest Slovaka i Čeha, kao i Rusina i Ukrajinaca. O Slovacima i Česima u Hrvatskoj počelo se pisati već početkom 20. stoljeća, a od devedesetih godina na ovamo izašlo je mnoštvo radova koji se bave demografijom, poviješću doseljavanja, običajima, kulturnim društvima, narodnim nošnjama, etnografijom i dr.⁸⁷ Uz brojne autore jezikoslovce, etnologe, geografe,⁸⁸ povjesničari

⁸⁰ Lj. Radović, Popis knjiga, članaka i serijskih publikacija o Romima tiskanih od 1990. do 2000., 337.-344.

⁸¹ *Društvena istraživanja*, vol. 9., No. 2.-3., 46.-47., lipanj, Zagreb, 2000.; *Kako žive hrvatski Romi-How do Croatian Roma Live*, ured. Maja Štambuk, knjiga 30., biblioteka Zbornici, Zagreb, 2005.

⁸² Christian Bernardac, *Zaboravljeni holokaust: pokolj Cigana*, Zagreb, 1981., Bernard Bruneteau, *Stoljeće genocida: nasilje, masakri i genocidne metode od Armenije do Ruande*, Zagreb, 2005., Rajko Đurić, *Povijest Roma: prije i poslije Auschwitzta*, Zagreb, 2007.; Isabel Fonseca, *Sahranite me uspravno, Cigani i njihov put*, Zagreb, 2005.; Ian Hancock, *Sindrom parije: priča o ropstvu i progonu Roma*, Zagreb, 2006.; Jean-Pierre Liégois, *Romi u Europi*, Zagreb, 2009.; *Pharrajimos, Sudbina Roma u doba Holokausta*, priredili János Bársony i Ágnes Daróczi, Zagreb, 2013.

⁸³ Danijel Vojak, *U predvečerje rata: Romi u Hrvatskoj 1918.-1941.*, Zagreb, 2013. Isti, Romsko stanovništvo u popisima stanovništva u Hrvatskoj i Slavoniji u razdoblju 1850.-1910., *Časopis za suvremenu povijest*, 36., 2004., 2, 701.-728.; Isti, Bilješke iz povijesti Roma u Slavoniji 1850.-1941., *Scrinia Slavonica*, 5., 2005., 432.-461.; Isti, *Percepcija romskog stanovništva u hrvatskom društvu na području Savske banovine u razdoblju 1929.-1939.* (magistarski rad), Zagreb, 2006.; Isti, O poučavanju Roma u hrvatskoj znanosti i kulturi ili postoji li hrvatska romologija, *Historijski zbornik*, 63., 2010., 1., 215.-240.

⁸⁴ Goran Đurđević, *Povijest i običaji autohtonih hrvatskih Roma-Lovara*, Bjelovar, 2009.

⁸⁵ Narcisa Lengl-Krizman, *Genocid nad Romima: Jasenovac 1942.*, Jasenovac, 2003.

⁸⁶ Ivan Rumbak, *Potrebe/problemi romske populacije u Republici Hrvatskoj: integracija bez asimilacije*, Zagreb, 2003.

⁸⁷ *Hrvatska / Slovačka - Povijesne i kulturne veze*, Zagreb, 1998.; Miroslav Kvapil, *Češko-hrvatske književne veze*, Zagreb, 1998.; Damir Agičić, *Hrvatsko-češki odnosi na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće*, Zagreb, 2000.

⁸⁸ Vidi prilog Vlatka Dugački, Historiografija o Česima u Hrvatskoj, *Historijski zbornik*, LXI., br.1., Zagreb, 2009., 235.-252.

koji su dali svoj prinos radovima o češkoj i slovačkoj manjini su Vlatka Dugački,⁸⁹ Josef Matušek,⁹⁰ Marijan Lipovac,⁹¹ Franjo Vondraček,⁹² Václav Herout,⁹³ Juraj Bahnik,⁹⁴ Andrija Kuric⁹⁵ i Vesna Baksa.⁹⁶ Zbog povijesnih okolnosti, prilozi o Česima i Slovacima su se ispreplitali tako da su hrvatski povjesničari pišući o jednim pisali i o drugima, s time da se i to u zadnje vrijeme mijenja, jer je sve više zasebnih priloga o povijesti Čeha u Hrvatskoj⁹⁷ odnosno povijesti Slovaka u Hrvatskoj.⁹⁸ Isto tako nešto više je radova i istraživanja o Rusinima i Ukrajinacima.⁹⁹ U objavljivanju priloga prednjače udruge Rusina i Ukrajinca, a od povjesničara značajniji su povjesničarka Zdravka Zlodi¹⁰⁰ i Slavko Burda.¹⁰¹

⁸⁹ Vlatka Dugački, *Svoj svome, češka i slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji (1918.-1941.)*, Zagreb, 2013.; Ista, *Slovačke manjinske tiskovine u međuratnoj Jugoslaviji: (1918.-1941.)*, *Studia lexicographica*, 5., Zagreb, 2011., 9., 51.-84.; Ista, *Oglasi u češkim novinama u Hrvatskoj (1911.-1929.)*, *Historijski zbornik*, 64., 2., Zagreb, 2011., 459.-497.;

⁹⁰ Josef Matušek, *Česi u Hrvatskoj*, Daruvar, 1996.; Ista, *Razvoj stručnog obrazovanja u Daruvaru 1887.-1987.*, Daruvar, 1996.

⁹¹ Marijan Lipovac, *Česi Zagrebu – Zagreb Česima*, Zagreb, 2009.; Ista, *Biskup Duh*, Zagreb, 2006.

⁹² Franjo Vondraček, *Česi i Moravljani u Zagrebačkoj županiji*, Zagreb, 2011.; Ista, *Češka kuharica*, Zagreb, 2013.; Ista, *Češke povjesnice – dodiri s Hrvatima*, Sv. Ivan Zelina, 2004.; Ista, *Češki sveci*, Sv. Ivan Zelina, 2014.

⁹³ Václav/Vjenceslav Herout, *Okolnosti založení Československého svazu, Přehled kulturních a historických, literárních a školních otázek*, 29 (2011); 5-11.; Ista, *Reemigrace Čechů z Chorvatska :1945-1949.*, Daruvar, 2010.; Ista, *Kulturno-prosvjetni rad Čeha na prostoru Bjelovarsko-bilogorske županije, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 2., 2008., 125.-142.; Ista, *Naš venkovsky dorost (1935.-1941.)*, Daruvar, 2005.

⁹⁴ Juraj Bahnik, *Češki narodni dom u Zagrebu*, Zagreb, 2012.

⁹⁵ Andrija Kuric, *Povijest Slovaka u Hrvatskoj*, 2010.; Ista, *Matica slovenská Zváz Slovákov (1992.-2012.) /Matica slovačka savet Slovaka (1992.-2012.)*, Osijek, 2012., Ista, *Slováci v Radoši a slovenská škola v Radoši*, Našice, 2011.; Ista, *O školstvu i izdavaštvu Slovaka u Hrvatskoj i našičkom kraju*, *Našički zbornik*, 2007., 8., 241.-258.;

⁹⁶ Vesna Baksa, *O načinu života i običajima Slovaka doseljenih u Markovac Našički*, Markovac Našički, 2002.

⁹⁷ Marijeta Rajković Iveta, *Češi v Jazveniku*, Daruvar, 2014.; Jarmila Kozak Marinković, *Tradicija i običaji zagrebačkih Čeha*, Zagreb, 2013.; Siniša Njegovan Stárek, *Česi u Pakracu, Prekopakri i Lipiku*, Pakrac, 2008.; Ista, *Doseljavanje Čeha na područje Prekopakre, Pakraca, Lipika i Filipovca, Zbornik Povijesnog društva Pakrac-Lipik*, 2007., 4., 84.-119.; Jaroslav Vaculik, *Emigracija Čeha u Hrvatsku i njihova poslijeratna reemigracija, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 2., 2008., 117.-124.; Jasna Jurković, *Češka manjina u Virovitici, Zavičaj*, 21/22., Virovitica, 2007., 56.-59.; Silvija Sitta, *Doprinos Čeha kulturnom životu Bjelovara, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 1., Bjelovar, 2007., 179.-189.

⁹⁸ Vlatko Mikšad, *Slovenský národný dom v Iloku :1952 - 1997 - 2014 / Slovački narodni dom u Iloku: 1952. - 1997. - 2014.*, Ilok, 2014.; *Hrvatsko-slovački crkveni dostojanstvenici*, Zagreb, 2013.; Ivan Hudec, *Lipovljanski svjetlopis*, Kutina, 2012.; Ista, *Matica slovenská Lipovlijani (1996.-2011.) /Matica slovačka Lipovljani (1996.-2011.)*, Kutina, 2012.; Ista, *Slovaci u Lipovljanima, Zbornik Moslavine*, 9/10., 2006-/2007., 79.-93.; Emil Dorčak, *Slovaci u Miljevcima (1835.-2010.)*, Našice, 2011.; *15 rokov Zvazu Slovákov v Chorvatskej Republike Zvazu Slovákov v Chorvatskej Republike: "Slovaci v Horvatsku včera, dnes, zajtra"*, 15 godina Saveza Slovaka u Republici Hrvatskoj: "Slovaci u Hrvatskoj jučer, danas, sutra", ured. Andrija Kuric i Branka Baksa, Našice, 2007.

⁹⁹ *Fahovo-naukove sovitovane z nagodi 40-ročnici Sojuzu Rusinoh i Ukrajinocih Republiki Horvatskej: (1968.-2008.)*, ured. Slavko Burda, Vukovar, 2010.; *Rusini i Ukrajinci u Republici Hrvatskoj 1991.-1995.*; Zagreb, Savez Rusina i Ukrajinaca RH, 1995.; *Kulturno prosvjetno društvo Rusina i Ukrajinaca Zagreba (1992.-1997.)*, ur. Slavko Burda, Zagreb, 1997.; *Hrvatska/Ukrajina-kulturne veze od Jadrana do Dnjepra*, ured. Evgen Paščenko, Zagreb, 1997.; Filip Škiljan, *Svakodnevni život rusinske obitelji u istočnoj Slavoniji i zapadnoj Srijemu između 1920. i 1960.*, *Zbornik za narodni život i običaje*, 56., Zagreb, 2012., 325.-372.; Đuro Ljekar, *Ogledalo naše mladosti*, Čakovci, 2014.; Ista, *Koliše še žito klasate:gazdovane mikloševskih Rusnacoh*, Mikloševci, 2011.; Ista, 25

Neke nacionalne manjine u Hrvatskoj posebice danas malobrojnije (Albanci, Cincari/Grci, Crnogorci, Makedonci, Poljaci, Rusi, Slovenci i Vlasi) u hrvatskoj su historiografiji nedostavno obrađivane, te pomalo i zaboravljene, no i to se s vremenom počinje mijenjati. Iako hrvatski povjesničari istražuju povijest Albanaca¹⁰² i Vlaha¹⁰³ oni još uvijek nisu u samom vrhu istraživanja, a vrlo slično je i sa poviješću Bugara,¹⁰⁴ Makedonaca,¹⁰⁵ Slovenaca,¹⁰⁶

mikluševačke iskrice: mikluševačke manifestacije-naša kulturna dostignuća i gostoljubivost, Mikluševci, 2010.; Isti, *Neka se ne zaboravi: Rusini u Hrvatskoj*, Vukovar, 2009.; Pavlo Golovčuk, *Naši doli*, Vukovar, 2010.; Nada Bajić, *Rusnaci (Rusini)*, Vinkovci, 2003.; Nada Bajić, *Rusini u Hrvatskoj*, *Hrvatska revija*, 7, 2007., 4., 63.-69.; Đuro Biki, *Rusini Mikluševaca u Domovinskom ratu 1991.*, Vukovar, 2007.; Jakša Primorac, *Rusini i grkokatolička crkva na vukovarskom području*, *Pasiionska baština*, 4., 2004./2005., 437.-473.; Štefan Gudak, *Petrovci, 85 roki kulturno-prosvitnej i umetnjičkej roboti : žridlo i rosadnjik ruskej i ukrajinskej kulturi, prosviti i umetnosci u Republici Horvatskej*, Petrovci, 2004.

¹⁰⁰ Zdravka Zlodi, *Od Roda do Imena: prilog povijesti hrvatsko-ukrajinskih odnosa*, Zagreb, 2012.; Zdravka Zlodi, *Rusini /Ukrajinci u Hrvatskoj. Etape doseljavanja*, *Scrinia Slavonica*, 5., 2005., 408.-431.; Ista, *Rusini o sebi na stranicama Ruskih novina*, *Časopis za suvremenu povijest*, 43., Zagreb, 2011., 1., 183.-223.;

¹⁰¹ Slavko Burda, ur. *Rusini i Ukrajinci u Republici Hrvatskoj: 1991.-1995.*, Zagreb, 1995., Savez Rusina i Ukrajinaca RH; Isti, (ur.), *Kulturno-povijesno društvo Rusina i Ukrajinaca, Zagreb: 25 godina (1972.-1997.)*, Zagreb, 1997. Zajedno s Borisom Graljukom, *Ukrajinci Horvatii, materiali i dokumenety / Ukrajinci Hrvatske, Materijali i dokumenti*, Zagreb, 2002.;

¹⁰² Lovorka Čoralčić, *Benemerita nazione": albanski vojnici i časnici u Zadru:(16.–18. stoljeće)*; *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*; 27 (2009); str. 121-164.; *Albanci u Osijeku i grad Osijek.*, Osijek, 1997.; Frok Zefiq, *Albanci Klementinci u Hrtkovcima i Nikincima :(1737. - 1997.)*; Zagreb 1997.; Frok Zefiq, Mihael Summa i Albanci u Osijeku, *Diacovensia.-5* (1997), 1., 127-133.; Frok Zefiq, 260 godina doseljenja Albanaca Klementinaca u ove krajeve, *Diacovensia.-5* (1997), 1; 113-126; Frok Zefiq, *Mihael Summa, Nadbiskup skopski (1695.-1777.)*, Osijek, 1994., Zeqirja Neziri, *Hrvatsko-albanske književno kulturne veze od narodnog preporoda do 1912.*, Zagreb, 1991.,

¹⁰³ Zef Mirdita, *Vlasi u historiografiji*, Zagreb, 2004.; Isti, *Vlasi u jugoslavenskoj historijografiji*, *Časopis za suvremenu povijest*, 34., 2002., 1., 201.-218.; Isti, *Vlasi, Starobalkanski narod (pod povijesne pojave do danas)*, Zagreb, 2010.; Ivan Mužić, *Vlasi u starijoj hrvatskoj historiografiji*, Split, 2010.; Snježana Buzov, Petrova gora, vlaška nahija, *Godišnjak Titius*, 4 (2011), 4; 313-360, Marko Šarić, *Vlaške zajednice i njihov utjecaj na ekosistem dravskog porječja:(16.-17. stoljeće)*, *Scientia Podraviana*, 23, 2011., 25; 8-9; Sandi Blagonić, *Prilog etnohistoriji (sub)etničkih skupina Vlaha i Bezaka u Istri*; *Problemi sjevernog Jadrana.*, 9., 2008.; 101-131; Drago Roksandić, *Dinarski Vlasi/Morlaci od 14. do 16. stoljeća-koliko identiteta?*; *Godišnjak Titius.*, 1 2008., 5.-19.; Daria Jadreškić, *Istrorumunji i istrorumunjski, Klepsidra*, Rijeka, 1., 2007, 2., 181-203; Zef Mirdita, *Vlasi, polinomičan narod, Povijesni prilozi.–26.*, 2007, 33., 249-269; Dijana Korać, *Vjerske prilike na području knezova Jurjevića – Vlatkovića, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*. 49., 2007., 221-237; Dušan J. Popović, *Cincari*, Zagreb, 2007.; Filip Škiljan, *Uskočki Žumberak, Ljetopis Srpskog kulturnog društva "Prosvjeta"*, 12., 2007., 476-501; Ivan Botica, *Prilog istraživanju najstarijeg spomena vlaščkoga imena u hrvatskoj historiografiji, Radovi (Zavod za hrvatsku povijest)*, 37., 2005., 35-46; Gheorghe Zbucnea, *The Istro-Romanians:notes regarding their historical past, Tabula*, Pula, 2003/2006., 6., 101-111; Gordana Žigman, *Vlaške kolonizacije na području hrvatskih zemalja, Lucius*, 1., 2002., 91-121; Josip Miličević, *Rumeri a ne Istrorumunji; Liburnijske teme*, 9., 1996.; 93-100; Nada Hranilović, *Žumberčani:subetnička grupa u Hrvata, Žumberački krijes*, 1992., 68-85.

¹⁰⁴ Marija Barbieri, *Bugarski pjevači na hrvatskoj opernoj sceni*, Zagreb, 2006.; *Hrvati i Bugari kroz stoljeća:povijest, kultura, umjetnost i jezik = H'rvati i B'lgari prez vekovete: istorija, kultura, izkustvo i ezik : zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu i Đakovu*, 23.-24. rujna 2010.; ur. Damir Karbić i Tihana Luetić, Zagreb, 2013. U organizaciji Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Balkanološkog instituta Bugarske akademije nauka do 2010. organizirano je VIII. Međunarodnih znanstvenih skupova „Hrvati i Bugari kroz stoljeća“. Do sada su prethodni skupovi, održani u Sofiji, Dubrovniku, Zagrebu i Zadru i objavljeno je sedam zbornika (zadnji je objavljen 2013.) .

¹⁰⁵ Marina Apostolovska, *Stari makedonski semejstvo vo Hrvatska, Stare makedonske obitelji u Hrvatskoj*, Zagreb, 2011.; Ognjen Bojadžinski, *Makedonci u Hrvatskoj-kronološki aspekti*, Zagreb, 2007.

Crnogoraca,¹⁰⁷ Rusa¹⁰⁸ i Poljaka.¹⁰⁹ O pripadnicima rumunjske i turske nacionalne manjine skoro da nema radova niti istraživanjima, a i njihov sve manji broj govori o tome kako polako nestaju s hrvatskog prostora.

Zaključak

I što na kraju reći, iako je hrvatska historiografija još uvijek naglašeno kroatocentrična uspjela je u proteklih nekoliko godina aktualizirati mnoga pitanja iz povijesti nacionalnih manjina u Hrvatskoj te je sve više znanstvenih radova, istraživanja i projekata na tu temu, osobito u posljednjih deset godina. Uz povijesne preglede o određenoj nacionalnoj manjini, statističkih podataka o doseljenu i migracijama, i dalje je najviše radova koji se bave odgojem i obrazovanjem, kulturom, običajima, jezikom, demografijom. Isto tako sve više je radova koji se bave doseljavanjem i položajem nacionalnih manjina u 18., 19. i početkom 20. stoljeća, nego li njihovih položajem od 1945. do 1990. godine. Suvremenija povijest nacionalnih manjina (razdoblje od 1990. na ovamo) nešto je više istraženija, no o njoj uglavnom pišu demografi, pravnici, sociolozi, pedagozi, politolozi nego li povjesničari. Možemo reći da još uvijek postoje „tabu teme“ u pregledima povijesti pojedinih nacionalnih manjina koje nisu dovoljno istražene ili o kojima se još uvijek ne želi pisati iz „kojekavih“ opravdanih ili neopravdanih razloga. Ovdje se slažem sa konstatacijom povjesničara Vlade Geigera, koji je u svojem pregledu historiografskih djela o nacionalnim manjinama 2007. napisao da i dalje o nacionalnim manjinama u hrvatskoj historiografiji postoje stereotipi. Situacija se nije uvelike do danas promijenila, i dalje su prisutni

¹⁰⁶ Eduard Hemar, *Slovenci u hrvatskom sportu =Slovenci v hrvaškem športu*, Zagreb, 2014.; *Slovenci Karlovcu, Karlovac Slovencima :1579.-2009.*; ured. Silvin Jerman, Karlovac, 2012.; Vera Kržišnik Bukić, *Znameniti Slovenci na Hrvaškem skozi zgodovino; Migracijske i etničke teme.–22*, 2006., 4.; 421.-445.; Silvin Jerman, Ilinka Todorovski, *Slovenski dom v Zagrebu :1929. - 1999.*, Zagreb 1999.; Vinko Škafar, *Kapucini Slovenci u Hrvatskoj kapucinskoj kustodiji i provinciji, Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 12.-13., 2001., 147.-163.; *Zagrebački Slovenci: 2005.-2007.*; ured. Melita Forstenerić, Zagreb, 2007.

¹⁰⁷ Sava Bogdanović, Ivan Cifrić, *Crnogorci u Hrvatskoj: Istraživanje sociokulturnog profila i statusa Crnogoraca u Hrvatskoj*, Zagreb, 2011.; Danilo Ivezić, *Kronika Nacionalne Zajednice Crnogoraca Hrvatske: 1991.-2011.*; Zagreb, 2012.; Strahinja Marović, *Organiziranje i djelovanje Crnogoraca u RH (1990.-2003.)*, *Ljetopis crnogorski* (ur. Dragutin Lalović), 2002./2003., br., 1., Zagreb, 2003., 8.-38.

¹⁰⁸ Sanja Slukan, *Ruski emigranti u Hrvatskoj*, *Književna smotra*, 29., 29., 1997., 2.-3., 165.-176.; Tatjana Puškadija-Ribkin, *Emigranti iz Rusije u znanstvenom i kulturnom životu Zagreba*, Zagreb, 2007.; *Hrvatska – Rusija: kulturno-povijesne veze*, ured. Irena Lukšić, Zagreb, 1999.; *Ruski emigranti u Hrvatskoj između dva rata: rubovi, memorija*, *Zbornik radova*, ured. Irena Lukšić, Zagreb, 2006.; Filip Škiljan, *Rusi u Hrvatskoj između 1991. i 2011.*, *Studia lexicographica*, 9., Zagreb, 2011., 21.-50.

¹⁰⁹ http://poljaci.blogspot.com/p/iz-povijesti_18.html (15. VIII.2014.); *Hrvati i Poljaci – narod daleki i bliski*, ured. Damir Agičić, Zagreb, 2003.; *Hrvatska – Poljska. Prijateljske zemlje bliskih pogleda*, ur. A. Karafilipović, Zagreb, 2009., H. Kamberović, *Iseljavanje Poljaka iz Bosne i Hercegovine 1946. godine*, *Časopis za suvremenu povijest*, 29 (2), 1997., 95-104.; Mihael Sobolevski, *Poljska nacionalna manjina u Jugoslaviji tijekom Drugog svjetskog rata*, *Dijalog povjesničara-istoričara*, sv.3., Zagreb, 2001., 372-388.

stereotipi, iako se odnos hrvatske historiografije donekle promijenio jer se sve više istražuju, pa čak i one nacionalne manjine koje su do nedavno bile zanemarene. Isto tako, i dalje među povjesničarima postoje razlikovanja i ne slaganja oko određenih tema vezanih uz neke nacionalne manjine, no to nas ne priječi da nastavimo i dalje istraživati nacionalne manjine i proširujemo saznanja o njima u široj javnosti, budući da nam statistički podaci govore da iz godine u godinu opada njihov broj. Zahvaljujući našim radovima održati će se sjećanje na njih, tako da nitko nikada ne može napisati nisu postojali.

Croatian Historiography and Minority Topics from 1990 to the Present Day

Selective Bibliography

Summary:

The author presents a selective bibliography of works on minority topics published in Croatia from 1990 to the present day. The 1990s were characterized by an increased number of published works that examine the history and position of national minorities in Croatia both throughout history and in the present times. Since the number of such works is quite large, the author has decided to produce a selective overview of works on minority topics, focusing on works published from 2000 onwards. Analysis shows that certain minority groups have received significantly more academic attention than others.

Key words: Croatian historiography, national minority